

Allah'ta fânî olmasıyla gerçekleşir. Kul kendini benliğinden, sıfat ve fiillerinden kurtulduğunda onda Hakk'ın isim ve fiilleri tecelli eder, kul bu tecellilerin tamamına teslim olur, Hakk'ı bütün fiilleri irade eden mutlak fâil bilir. Böylece kulun fenâsı Hakk'ın rızâsı ile neticelenir. Gazzâlî, rızâ halindeki kulun belâlar karşısında bazan acı ve ağır hissetmeyebileceğini söyler ve bir gazinin savaş esnasında aldığı yaranın acısını başlangıçta hissetmemesini bu hale örnek olarak gösterir. Böyle bir kul acı hissetse bile Hak'tan gelen musibete itiraz etmez, şikâyetle bulunmaz, bunu tabii görür; hissettiği acı rızâ halinde olmasına engel değildir (*İhyâ*, IV, 337). İnsanların birbirinden razı olmaları da rızâ konusunda önemlidir. Ancak işlenen günahlara ve kötülüklerle, yapılan haksızlıklara müsamaha göstermek rızâ kapsamına girmez, çünkü bunlar Allah'ın gazap ettiği hususlardır.

Tasavvufta rızâ zühd hayatının temeli olarak görülmüştür (Sülemî, *Tabakât*, s. 10). Süfîler muhabbetin rızâyı içerdiğini, rızânın muhabbetin semeresi olduğunu, bu sebeple kulun sevdiği Allah'ın her tasarrufuna razı olması gerektiğini söylemişlerdir. Onlara göre mümin, "Allahım, benden razı ol!" diye dua etmeden önce kendisi O'ndan razı olmalıdır; kendisi O'ndan ne kadar razı ise O da kendisinden o kadar razı olur. Rızâ Horasan süfîlerine göre makam, Irak süfîlerine göre haldir. Diğer bir görüşe göre ise başlangıç itibarıyla kul onu gayretiyle elde ettiği için makam, sonuç itibarıyla Allah'ın lütfu olduğu için haldir (Kuşeyrî, s. 422). Bu sebeple rızâ hali zühd, riyâzet ve mücahededen daha üstündür. Çünkü rızâ halinde olan kul bulundığı menzil ve makamın daha yukarısını temenni etmemekte ve ilâhî iradeye teslim olmaktadır. Hücvîrî, III. (IX.) yüzyıldaki tasavvufî hareketlerden bahsederken Hâris el-Muhâsibî'nin tasavvufta rızâyı esas aldığını belirtir (*Keşfü'l-mahcûb*, s. 223). Rızâyı bir hal olarak gören Muhâsibî'nin, "Rızâ ilâhî tecelliler karşısında kalbin sükûnet halinde olmasıdır" sözü bu hareketin temelidir (*el-Veşâyâ*, s. 275).

Rızânın dinî hükmü konusunda farklı görüşler mevcuttur. Âlimler rızânın müstehap olduğu hususunda ittifak etmiştir. Kur'an ve hadislerde tavsiye edilmekle birlikte emredilmemiş olması, ayrıca bir gönül hali olarak kabul edilmesi, hallerin ise kulların irade ve kazanımı dışında bulunması rızânın müstehap oluşuna delil sayılmıştır (İbn Kayyim el-Cevziyye, II, 178). Rızâ halinin farz olduğunu ileri sürenler de vardır. Rızâ hali ile dua arasında görü-

nüşte bir çelişki varsa da aslında bunlardan biri diğerine engel olmaz. Gazzâlî, kulun günahları ve kötülükleri kaldırması için Allah'a dua etmesinin rızâ hali ile çelişmeyeceğini, haksızlıkların ve günahların yaygın olduğu bir beldeyi terketmeye benzediğini, böyle bir yeri terketmenin rızâyı aykırı olmadığını söyler (*İhyâ*, IV, 341-345). Rızâ hali tedbir almaya ve sebeplere tevessül etmeye de engel değildir. Öte yandan deprem, sel, kuraklık, fırtına, hastalık ve ölüm gibi ilâhî takdirin tecellileri karşısında metaneti muhafaza ederek yakınmamak da rızânın gereği olarak görülmüştür. Allah'ın iradesi, kudreti ve yaratmasıyla var olduğunu ileri sürüp sevap-günah, hayır-şer türünden her şeyi rızâ kapsamında gören ve bunun neticesinde bir çeşit îbâhîliğe sapanlar var olagelmıştır. Fakat gerçek süfîler Allah'ın iradesiyle rızâ ve muhabbetinin farklı şeyler saydığı, Hakk'ın irade ettiği şeylerin bir kısmına razı olmadığı ilkesine daima bağlı kalmışlar (Gazzâlî, IV, 337, 340; İbn Kayyim el-Cevziyye, II, 214), kulun yükümlülüğü ve sorumluluğu ilkesine ters düşen rızâ anlayışını şiddetle reddetmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhâsibî, *er-Ri'âye li-hukûk illâh* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Kahire 1390/1970, s. 340, 563; a.mlf., *el-Veşâyâ* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 275; Serrâc, *el-Lüma*, s. 80; Kelâbâzî, *et-Ta'arruf*, s. 102; Ebû Tâlib el-Mekî, *Kütü'l-kulûb*, Kahire 1961, II, 76; Sülemî, *Tabakât*, s. 10, 558; a.mlf., *el-Mukaddime fi't-tasavvuf* (nşr. Yûsuf Zeydân), Beyrut 1999, s. 45; Kuşeyrî, *er-Risâle* (nşr. Abdülhalîm Mahmûd), Kahire 1966, s. 421-423, 425, 426; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb*, s. 219, 223; Gazzâlî, *İhyâ'ü 'ulûmî'd-dîn*, Kahire 1358/1939, IV, 333-345; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, Kahire 1293, II, 280; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Medâricü's-sâlikîn*, Kahire 1403/1983, II, 178-251; İsmâîl Rusûhî Ankaravî, *Minhâcü'l-fukarâ*, Bulak 1256/1840, s. 191; İbrâhîm Hakkî Erzurumî, *Ma'rifetnâme*, İstanbul 1310, s. 275; Ebû'l-Alâ el-Affî, *et-Taşavvuf şevretün rûhiyye fi'l-İslâm*, Kahire 1962, s. 279; Seyyid Sâdık-ı Güherî'n, *Şerh-i İştîlâhât-ı Taşavvuf*, Tahran 1370, VI, 52-72.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

RIZÂ

(الرضا)

Hukukî işlemlerde iç iradeyi veya irade açıklamasının unsurlarından olan hukukî sonuca erişme iradesini ifade eden fıkıh terimi.

Sözlükte "hoşnut ve memnun olmak, muvafakat etmek; istemek" anlamlarına gelen rızâ, fıkıhta hukukî işlemin temelini oluşturan iradenin belirlenmesinde özel öneme sahip bir kavramdır. Kur'an-ı Ke-

rîm'de ve hadislerde aynı kökten türemiş kelimeler sözlük anlamlarında sıkça geçmekle birlikte hukukî işlemler bağlamında kullanımları sınırlıdır. Kur'an'da rızâ kelimesi yer almaz; ancak karşılıklı rızâyı dayalı ticaretin meşrû kazanç yolu olduğu belirtilirken (en-Nisâ 4/29) ve çocuğun sütten kesilmesi konusunda eşlerin anlaşmasından söz edilirken (el-Bakara 2/233) "terâdî" kelimesi kullanılmıştır. Hadislerde rızâ geçmekle beraber "hukukî işlemde irade beyanı" mânasında kullanımı nâdirdir (meselâ bk. Buhârî, "Nikâh", 41); terâdî şeklindeki kullanımın örneklerine ise birçok hadiste rastlanır (meselâ bk. Ebû Dâvûd, "Büyü", 53). Başka deliller yanında özellikle terâdî kavramını içeren âyet ve hadislerden hareketle fakihler, tarafların rızâsını sözleşmenin vazgeçilmez gereklerinden saydıkları gibi genel olarak hukukî işlemlerin temelini rızânın oluşturduğu ilkesini benimsemişlerdir. Bununla birlikte iç iradeyi ifade etmek üzere kullanılan ihtiyar ve rızâ kavramlarının birbiriyeli ilişkisi konusundaki görüş ayrılığı sebebiyle rızâyı farklı şekillerde tanımlamışlardır.

Hanefîler'in dışındaki çoğunluğa göre rızâ ve ihtiyar kelimeleri eş anlamlı olup hukukî işlemi gerçekleştirmede kullanılan sözleri doğuracağı sonuçları arzu ederek söyleme kastını ifade eder (Vahîduddin Sevvâr, s. 453; Ali el-Haffî, s. 313). Dolayısıyla bu grupta yer alan İslâm hukukçuları rızâ ile iç iradeyi bir bütün olarak kastetmiş olmaktadır. Hanefîler ise ihtiyar ve rızânın iç iradeyi meydana getiren iki ayrı unsur olduğu görüşündedir. Sözlükte "kişinin, objektif ölçütlere göre iyi (hayır) olan veya kendisinin iyi gördüğü bir şeyi tercih etmesi" anlamına gelen ihtiyâr kelimesi, terim olarak "kişinin gücü dahilinde olup varlık ve yokluk ihtimallerine açık bulunan bir şeyde bu iki ihtimallerden birini diğerine tercih etmesi" şeklinde tarif edilmiştir (Abdülazîz el-Buhârî, IV, 383). Tercihin edâ ehliyetine sahip bir kişi tarafından baskı (ikrah) altında olmaksızın yapılması halinde ihtiyar sağlam (sahih), baskı altında iki zarardan daha hafif olana katlanmak için yapılması durumunda sakattır (fâsîd). Fayda ve zarar değerlendirmesine dayalı bir tercih ancak akılla yapılabileceği için akıl hastasının, bu melekesi yeteri kadar gelişmemiş durumda bulunan gayri mümeyyiz küçüğün, sarhoş olduğu için aklını kullanamayacak halde bulunan ergin kişinin tercihi hukukî değer taşımayan (bâtıl) bir ihtiyar kabul edilmiştir. Rızâ ise "ihtiyarın -yüzde gülümseme belirmesi gibi- etkileri dışı yansıyacak biçimde en üst seviyeye

ulaşmış şekli" diye tanımlanmıştır (a.g.e., IV, 382).

Günümüz hukuk incelemelerinde irade açıklamasının analiziyle ilgili olarak kullanılan kavramlarla ifade edilecek olursa Hanefî fakihlerinin ihtiyar ile, hukukî işlem kurmaya yönelik beyanda bulunma iradesini, rızâ ile de hukukî sonuca erişme iradesini kastettikleri anlaşılır (Vahîdüddin Sevvâr, s. 443; Ali el-Hafîf, s. 316). Hanefîler'e göre iç iradenin temel unsuru ihtiyar olup rızâ onun uzantısı ve tamamlayıcısıdır. Dolayısıyla bazan ihtiyar bulunduğu halde rızâ bulunmayabilir ve hukukî işlem varlık kazanabilir. Nitekim ilgili naslarda nikâh, talâk vb. hukukî tasarruflarda ciddi olup olmadığına bakılmaksızın sadece irade beyanı (el-Muvatta', "Nikâh", 56; Ebû Dâvûd, "Talâk", 9; Tirmizî, "Talâk", 9; İbn Mâce, "Talâk", 13), satım vb. akidlerde ise rızâ (terâdî, en-Nisâ 4/29) esas alınarak hukukî sonuç bağlanmıştır. Bu da iç iradeyi meydana getiren ihtiyar ve rızânın birbirinden ayrılabilir nitelikte unsurlar olduğunu göstermektedir. Ciddiye alınmayacağı düşüncesiyle beyanda bulunan kişide ihtiyar bulunduğu halde rızâ yoktur. Zira o isteyerek hukukî sonuç doğuracak bir beyanda bulunmuş, fakat bu beyanın hukukî sonuçlar doğurmasını arzu etmemiştir.

İç iradeyi ihtiyar ve rızâ ayırımına tâbi tutmaları sebebiyle Hanefîler'in cumhurdan ayrıldığı başlıca hususlar şöylece özetlenebilir: **A)** Hukukî işlemleri feshedilebilenler ve feshedilemeyenler şeklinde iki gruba ayırırlar. 1. Feshedilebilen işlemler, latife beyanı ile (hezl) sahih bir şekilde kurulamayan ve kurulduktan sonra ikâle veya fesih yoluyla ortadan kaldırılabilen satım, kira, hizmet, sulh, müzâraa, müsâkât gibi iki tarafa malî nitelikte borç yükleyen akidlerdir (muâvaza akidleri). Hanefî hukukçularının çoğunluğuna göre rızâ bu tür akidlerin sıhhat şartı olup rızânın bulunmaması akdî fâsid kılar. Ancak bu sebeple fâsid sayılan akidle başka sebeplerden dolayı fâsid akid arasında bazı farklar vardır. **a)** Böyle bir akid rızâsı olmayan tarafın daha sonra icâzet vermesiyle sahihe dönüşebilir. Çünkü fesad kul hakkına riayet edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Başka bir sebeple fâsid olan akidde ise fesad hukuk düzeninin gereklerine aykırılıktan doğduğu için sonradan verilecek muvafakat akdi sahih hale getirmez. **b)** Satıcının rızâsı olmadan (ikrah altında) yapılan satım sözleşmesinin ardından alıcının akid konusu mal üzerinde feshi kabil başka işlem yapması satıcının fesih hakkını düşürmez; fakat rızâ yokluğundan kay-

naklanmayan fesad durumunda satıcının fesih hakkı düşer. Hanefî fakihî Züfer b. Hüzeyl rızâsız olarak yapılan feshi kabil hukukî işlemleri mevkuf saymakta, çağdaş hukukçulardan Abdürezzâk es-Senhûrî ve Mustafa Ahmed Zerkâ da bu görüşü tercih etmektedir. 2. Feshedilemeyen işlemler, kurulduktan sonra ilgili taraf yahut tarafların isteğiyle geçmişe etkisi ortadan kaldırılamayan nikâh, talâk, ric'at, itâk, tedbir, yemin, zihâr, nezir, kısası affetme, ilâ gibi hukukî muamelelerdir. Bir kısmı kamu düzeniyle ilgili sayıldığı veya önemi ne vurgu yapılmak istendiği, bazıları ise İslâm'ın teşvik ettiği fiiller arasında yer aldığı için latife beyanı da yapılsa bu tür işlemler hukukî sonuçlarını doğurur. Bu tür işlemlerin hukukî sonuçlarını sebeplerinden ayırmak mümkün olmadığından beyan sahibi beyanın hukukî sonuçlarını istemediğini ileri süremez (ayrıca bk. HEZL).

B) İhtiyarı bütün hukukî işlemlerin in'ikad şartı, rızâyı ise bazılarının sıhhat şartı sayarlar. İhtiyarın yokluğu butlân sonucunu doğurduğundan irade beyanları ihtiyarı yansıtmayan akıl hastası ve gayri mümeyyiz küçüğün feshedilebilen türden olsun olmasın bütün hukukî işlemleri batıldır. İhtiyarın bulunup rızânın bulunmaması halinde işlem feshedilebilen türdence fâsid, değilse sahihtir. Cumhura göre ise ihtiyar ve rızâ iki ayrı unsur sayılmadığından Hanefîler'in bu kavramlarla ifade ettikleri iç iradenin bulunmaması durumunda tek müeyyide butlândır.

C) Rızâyı ihtiyara göre ikinci derecede bir rol tanıdıkları için iki taraflı bir hukukî işlem olan satım sözleşmesini tanımlarken genellikle "karşılıklı rızâ" kaydına yer vermezler. Bu tutumun, mükrehin hukukî işlemleri hakkında Hanefî imamlarından nakledilen bazı görüşleri dikkate almak-tan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Beyan edilen bir iradenin hukukî sonuç doğurabilmesi, beyanda bulunanın işlem ehliyetine sahip olması ve iç irade ile beyan arasında uygunluk bulunması şartlarına bağlıdır. Eğer aralarında uygunluk yoksa irade / rızâ sakatlanmış demektir. Rızâyı sakatlayan etkenler Türk hukuk literatüründe "irade veya rızâ fesadı", günümüz İslâm hukuku literatüründe "uyûbü'r-rızâ, şevâibü'r-rızâ, uyûbü'l-irâde, uyûbü'l-akd" şeklinde anılmaktadır.

İradenin oluşumu sürecinde meydana gelen etkenlerden dolayı rızâ sakatlanmışsa beyan sahibinin iç dünyasında biri gerçek, diğeri sakatlanmış olmak üzere iki irade bulunur. Bu durumda beyan sadece sakatlanmış iradeye uyar, gerçek iradeye

uymaz. Bu uyumsuzluk sakatlanmış irade ile beyan arasında değil saklı kalmış gerçek irade ile beyan arasındadır. Sakatlanmış irade gerçek irade ile beyan arasına girerek dış dünyaya yansımaya engel olmuş ve gerçek irade ile beyan arasında kasıtsız bir uyumsuzluk meydana gelmiş olur (Vahîdüddin Sevvâr, s. 441). Rızâyı sakatlayan sebepler yanılma, yanıltilma ve korkutularak baskı altına alınma şeklinde üç noktada toplanabilir; günümüz İslâm hukuku incelemelerinde bunlar genellikle galat, tedlîs ve ikrah başlıkları altında ele alınmaktadır. Zerkâ'nın bunlara "ihtilâlü't-tenfîz" (gereği gibi ifayı engelleyen durumlar) ilâve edilmesi yönündeki önerisi ise kabul görmemiştir; zira bu, iradenin oluşma sürecinde değil iradenin sağlam bir şekilde doğup akdin kurulmasından sonra ortaya çıkan ve geriye dönük olarak rızâyı etkileyen bir sebeptir (bk. GALAT; İKRAH; TEDLÎS).

Rızânın sakatlanmasından dolayı iç irade ile irade beyanı arasında uyumsuzluk bulunması durumunda gerçek irade ile beyandan hangisinin dikkate alınacağı konusu hukukun önemli problemlerinden biridir. Sübjektif teori diye bilinen yaklaşıma göre beyan sahibinin gerçek iradesi dikkate alınıp bu iradeye uymayan beyanı geçersiz sayılır. Hukukun nihaî amacı olan adalet ilkesinin gereği budur. Objektif teorisinin önerdiği çözüm ise gerçek iradeye uymasa da beyanın dikkate alınmasıdır. Bu çözüm şekli yine hukukun amaçlarından olan hukuk güvenliği ilkesine dayanır. Çünkü hukukî işlemlerde raslantı ve keyfiliğin önlenerek istikrarın sağlanması hukuk güvenliğine bağlıdır. İradenin dikkate alınması halinde adaletin yararına hukukî işlemlerin istikrarından tâviz verilirken beyanın dikkate alınması durumunda hukukî işlemin istikrarı sağlanmış, fakat adalet ilkesinden tâviz verilmiş olmaktadır. Hukukun niteliği gereği bunlardan birinin yararına diğerinden tamamıyla vazgeçmek ve bu sebeple sözü edilen ilkeler arasındaki çelişkiyi tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir (bk. AMEL; İRADE; İRADE BEYANI).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "rdy" md.; *Kā-mûs-ı Türkî*, s. 665; Ebû Hilâl el-Askarî, *el-Furûku'l-lugaviyye*, Kahire, ts., s. 101; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, Karaci, ts., IV, 357-396; Se-rahsî, *el-Mebsût*, XXIV, 38-87; Kâsânî, *Bedâ'i*, VII, 186-189; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Beyrut 1973, III, 108; Ebû'l-Berekât en-Nesefî, *Keşfü'l-esrâr*, Beyrut 1406/1986, II, 297-310; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkî'in* (nşr. Tâhâ Abdürrâûf Sa'd), Beyrut 1973, III, 108, 126; Teftâzânî, *Şerhu't-Telvîh*, Kahire 1377/1957, II, 195-

196; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Bulak), V, 74; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, VI, 443; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerhu Muhtaşarı Halil*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), V, 9; Subhî Mahmesânî, *en-Nazarîyyetü'l-âmmî li'l-mücebât ve'l-ukûd*, Beyrut 1948, II, 164-199; Vahidüddin Sewâr, *et-Ta'bir 'ani'l-irâde fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Kahire 1960, s. 412, 426, 441-453; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fıkhu'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedit*, Dimaşk 1965, I, 366-379, 385-386, 390-400; Muhammed el-Hudârî, *Uşûlul-fıkhi*, Kahire 1389/1969, s. 89-101; Abdürrezzâk Ahmed es-Senhûrî, *Meşâdirü'l-hak fi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), II, 104-126, 149, 151-155, 165, 183; IV, 172-177; Ali el-Haffî, *Ah-kâmü'l-mu'âmelâti's-şer'iyye*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Dârü'l-fikr'i-Arabî), s. 313, 316, 321; Hasan Subhî, "er-Rizâ ve 'uyûbüh", *el-Fıkhu'l-İslâmî esâsü't-teşrîf*, [baskı yeri yok] 1971, s. 299-319; M. Ebû Zehre, *el-Milkiyye ve nazarîyyetü'l-âkad fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Kahire 1977, s. 199-202, 412-421; Neş'et İbrâhim ed-Düreynî, *et-Terâdî fi 'ukûdül-mübâdelâti'l-mâliyye*, Cidde 1402/1982; M. Mustafa Şelebî, *el-Medhal fi't-tarîf bi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Beyrut 1403/1983, s. 451-475; Muhammed Âli Bahrülulûm, *Uyûbü'l-irâde fi's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Beyrut 1984; Ali Muhyiddin el-Karadâğî, *Mebde'ü'r-rizâ fi'l-ukûd*, Beyrut 1406/1985, I, 204-210, 601-602, 610, 631, 633-641, 798-800; Zekîyyüddin Şa'bân, *İslâm Hukuk İlminin Esasları* (trc. İbrahim Kâfi Dönmez), Ankara 2004, s. 302-306; "Rizâ", *Mu.F.*, XXII, 227-237.

ABDÜSSELAM ARI

RİZÂ, Seyyid Mehmed

(ö. 1082/1671)

Kendi adıyla anılan tezkiresiyle meşhur Osmanlı müellifi.

Edirne'de Zehrimâr adıyla tanınan bir aileye mensup olduğundan Zehrimârzâ-de diye bilinir. Babası Ergeneli Mehmed Efendi'dir. Tahsilini Edirne'de tamamladı. Medreseyi bitirdikten sonra bir müddet müderrislik yaptı, Rumeli'de mahkeme nâibliklerinde bulundu. Rizâ'nın Mevlevîlik ve Mevlevîler hakkındaki manzumeleri bu tarikatla ilgisini düşündürmekteyse de tarikat içindeki faaliyet ve kimliği hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hayatının sonlarına doğru Edirne Uzunköprü'de müftülük yaptı ve 1082'de (1671) Edirne'de vefat etti. Bazı kaynaklarda ölüm tarihi olarak 1083 (1672) yılı zikredilmektedir.

Mehmed Rizâ'nın muhtasar tezkiresi 1000-1050 (1591-1641) yılları arasında ölen şairleri kapsamaktadır. XI. (XVII.) yüzyılın ilk çeyreğinde düzenlenen Kafzâde Fâizî'nin antoloji niteliğindeki *Zübdetü'l-eş'âr*'ı bir tarafa bırakılırsa Rizâ Tezkiresi, Riyâzî Tezkiresi ile birlikte bu yüzyılın önemli iki şuarâ tezkiresinden biridir. Mehmed Rizâ, mukaddimede tezkireyi kaleme alış sebebini belirttikten sonra eserini on be-

yitlik bir manzumeye övdüğü devrin padişahı Sultan İbrâhim'e sunar ve kendilerine birer mahlas edinerek şair olduklarını iddia eden kişileri tezkiresine almadığını söyler. Kınalîzâde Hasan Çelebi'ye ait tezkirenin zeyli sayılan eser iki bölümden oluşmaktadır. Şiir yazmış on padişahın tanıtıldığı ve şiirlerinden örneklerin verildiği birinci bölümde II. Murad (Ebû'l-Hayrât), Fâtih Sultan Mehmed (Avnî), II. Bayezid (Adlî), Yavuz Sultan Selim (Selîmî), Kanûnî Sultan Süleyman (Muhibbî), II. Selim (Selîmî), III. Murad (Murâdî), III. Mehmed (Adlî), I. Ahmed (Bahtî) ve IV. Murad (Murâdî) yer almakta, ikinci bölümde toplam 254 şairin biyografisi alfabetik sırayla verilmektedir. Tezkirede şairlerle ilgili bilgiler bir iki cümleyle geçilmiştir. Eserin hâtimesinde tezkirenin tamamlanma tarihi "câmi-i mazmûn" (1050 [1641]) ibaresiyle belirtilmiştir.

Beş nüshası bilinen Rizâ Tezkiresi'nin Millet Kütüphanesi'nde kayıtlı yazmasında (Ali Emîrî Efendi, nr. 764) padişahlarla birlikte 264 şairin kısa biyografisi bulunmaktadır. Köprülü Kütüphanesi'ndeki nüsha (Âsım Bey, nr. 374) *Latîfi Tezkiresi*'nin hâşiyelerine yazılmıştır (vr. 48-88). İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde mevcut nüshanın (TY, nr. 2363) bazı sayfaları eksik olduğu gibi Edirne Selimiye Kütüphanesi ile (nr. 2110) Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki (Âşir Efendi, nr. 243) nüshalar da eksiktir. Rizâ Tezkiresi ilk defa İkdâmcı Ahmed Cevdet tarafından bastırılmış (İstanbul 1316), M. Sadık Erdağî ise bunun tıpkıbasımını gerçekleştirmiştir (Ankara 2002).

Gencay Zavotçu eser üzerinde bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (bk. bibl.). Kaynaklarda Rizâ'nın ayrıca mürettep bir divanı, münşeâtı ve *Siyer-i Veysî*'ye yazdığı bir zeylinin bulunduğu belirtilmektedir. *Nuhbetü'l-âsar li-Zeyli Zübdetü'l-eş'âr*'da Rizâ'nın bir şitâiyyesiyle dokuz beyti mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

Rıza Tezkiresi: İnceleme-Metin (haz. Gencay Zavotçu, yüksek lisans tezi, 1993), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Güftü ve Teşrîfâtü's-suarâsı* (haz. Kâşif Yılmaz, Ankara 2001, s. 136-137; Safâî, *Tezkire* (haz. Pervin Çapan), Ankara 2005, s. 205; Belfîğ, *Nuhbetü'l-âsar*, s. 166-168; Şeyhî, *Vekâyü'l-fuzalâ*, I, 667-669; *Sicill-i Osmânî*, II, 397; *Osmanlı Müellifleri*, II, 185-186; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, [baskı yeri ve tarihi yok], s. 351; Babinger (Üçok), s. 237-238; Ağah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1988, s. 298-299; Rıdvan Canım, *Başlangıçtan Günümüze Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s. 307-310.

FİLİZ KILIÇ

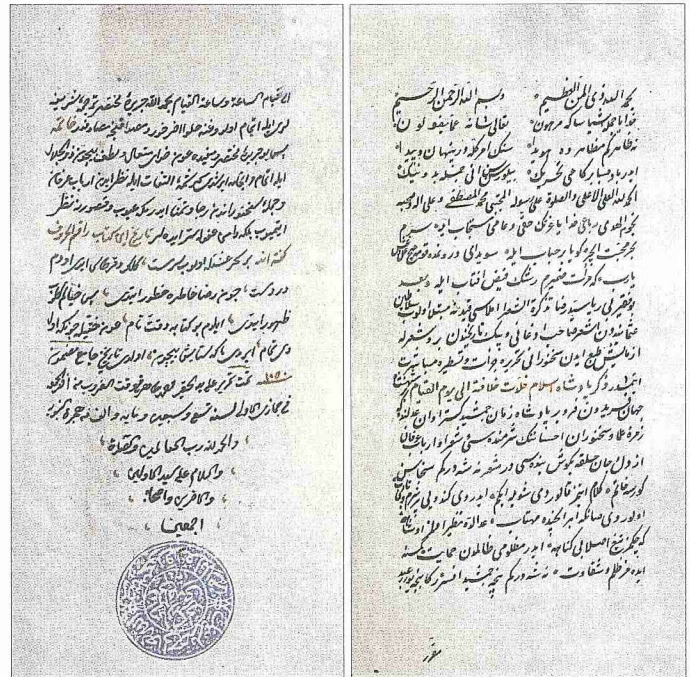
RİZÂ-yi ABBÂSÎ

(رضای عباسی)

(ö. 1044/1635 [?])

İranlı minyatür sanatçısı.

Hayatına dair bilinen hususlar, İbrâhim Mirza'nın Meşhed'deki sarayında kurduğu resim atölyesinin mensuplarından Kâşânî Mevlânâ Ali Asgar'ın oğlu olduğu, 1610-1635 yılları arasında İsfahan'da çalıştığı ve Abbâsî nisbesini ölümüne kadar sara-

Rizâ
Tezkiresi'nin
ilk ve son
sayfaları
(Millet Ktp.,
Ali Emîrî Efendi,
nr. 764)